

УДК 130.2:338.48 (477)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Р. Драпушко, здобувач НПУ імені М.П. Драгоманова

Аналізуються напрями туристичної діяльності України в період здобуття та розбудови незалежної держави; автор підкреслює високий туристичний (природний, культурний, історичний і т.д.) потенціал України, налаштованість українців на взаємодію і взаємне пізнання з іншими народами та культурами; серед основних напрямів виокремлюється та аналізується водний туризм, спортивний туризм, рекреаційний туризм і т.п., що у свою чергу дає змогу надавати оздоровчо-лікувальні послуги найрізноманітнішого характеру і зв'язку з цим, охоплювати великий сегмент потенційних споживачів.

Ключові слова: людина, культура, туризм, цінності взаємодії, умови та можливості туризму.

Постановка проблеми. В останні роки все більшого значення набуває туризм в житті світового суспільства. Туризм упродовж усієї історії свого існування переконливо утримує репутацію специфічної сфери, яка динамічно розвивається у складі галузей обслуговування і посідає все більш помітне місце в світовій економіці за показником швидкості обігу капіталу, кількістю зайнятих, обсягом експорту послуг, в якості джерела доходів для національних бюджетів [1, с. 5]. Найбільшого розквіту туризм досяг у ХХ столітті, коли став невід'ємною частиною життя і відпочинку людей. «Туристичний бум» стався завдяки зростанню купівельної спроможності населення, збільшенню вільного часу у людей, успішного розв'язання транспортних проблем.

Формування цілей статті. Проаналізувати основні напрями сучасної туристичної діяльності українців у період становлення держави.

Виклад основного матеріалу. Основоположником сучасного туризму вважається Томас Кук, який у 1843 році організував тур залізницею для 570 людей в сусіднє місто. Успіх переріс у туристичний бізнес. Саме Кук добився вагомих групових знижок на перевезення та інші туристичні послуги. З 1856 року подорожі Європою стали регулярними та увійшли в моду, було створено туристичне агентство Кука та його філії в інших країнах [2, с. 22]. Як зазначає Ж.А. Богданова, «у сучасних умовах розвиток туризму, як і будь-якої іншої галузі економіки, залежить від гнучкості підприємств галузі, тобто здатності легко видозмінюватись відповідно до потреб та запитів споживачів туристичного продукту» [3, с. 194]. Особливо це стосується країн, які змінили свій устрій. До таких відноситься і Україна.

Вперше незалежна Україна заявила про себе як про самостійного партнера на ринку туризму на Варшавському туристичному ярмарку і туристичному салоні в Познані в 1993 році, уклавши понад 300 контрактів, переважно з приймання туристів у країну. І не дивно, адже Україна має надзвичайно вигідне географічне та геополітичне розташування, розвинену транспортну мережу, володіє значними природно-рекреаційними та історико-культурними ресурсами, населена працелюбним і гостинним народом. Забезпечити належну віддачу від цього потужного потенціалу, використати його в інтересах активного відпочинку та оздоровлення можна лише за умови чіткої організації туристичної діяльності, зміцнення існуючої та створення нової матеріально-технічної бази, залучення досвідчених і кваліфікованих кадрів, тобто за умови правильної організації та ефективного управління туризмом [4, с. 152].

Пріоритетне значення для розвитку туристичної діяльності має вибір та всебічне обґрунтування основних напрямів розвитку туристичного бізнесу. Йдеться, насамперед, про визначення провідних для нашої держави видів та напрямів туризму. Серед основних напрямів сучасної туристичної діяльності та послуг нашої країни слід виділити рекреаційний або лікувально-курортний туристичний напрямок, спортивну діяльність, яка включає в себе такі перспективні для України напрямки, як пішохідний, водний, велосипедний, спелеологічний та гірськолижний туризм, пізнавальна діяльність, яка складається з релігійного туризму, сільського зеленого туризму та екологічного туризму, розважально-ділова діяльність, яка відображає гральний бізнес, виставкову діяльність, діловий туризм та міський туризм [5, с. 146].

Першим перспективним напрямом розвитку туристичної індустрії нашої країни є рекреаційний туризм, який спрямований на розширене відновлення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини тобто це повноцінний відпочинок і оздоровлення людини засобами туризму. Завдання оздоровчого туризму застосувати технологію оздоровлення в контексті пасивного або активного відпочинку. Рекреаційний туризм, особливо його активні форми, дозволяють усунути нервово-емоційне перевантаження, гіпокінезії, надлишкове нераціональне харчування і т.д. Фізичне навантаження помірного обсягу, зміна обстановки і позитивний емоційний фон забезпечує перемикання нервово-емоційної сфери на нові об'єкти. Його ефективний розвиток потребує розробки оптимальної системи поєднання природних переваг, набутих можливостей, а також заходів державної політики, здатних забезпечити Україні конкурентне місце на світовому ринку

рекреаційних послуг. Серед них визначального значення набуває розробка механізмів стимулювання будівництва нових та реконструкції наявних рекреаційних засобів розміщення, переважно шляхом залучення інвестицій, активного просування послуг на зовнішньому ринку. Основна особливість цього виду туристичної діяльності проявляється в тому, що, як зазначає Т.В. Момот, «його розвиток має не лише економічний ефект, а й значною мірою соціальний» [6, с. 176].

Загалом, як зазначає О.О. Бейдик, «в Україні можна виділити такі лікувально-оздоровчі можливості рекреаційного туризму: альнеологічні; – грязьові; – кліматичні; – кліматично-грязьові» [7, с. 73].

Основою для розвитку рекреації в Україні слугують лікувальні грязі та озокерит, ропа лиманів та озер, акваторія моря, кліматичні та ландшафтні умови, мінеральні та термальні води практично всіх бальнеологічних типів: вуглекислі, родонові, сульфідні, залізисті, арсенисті, йодні, бромні, кремнієві, води з підвищеним вмістом органічних речовин. Це дає змогу надавати оздоровчо-лікувальні послуги найрізноманітнішого характеру і, за рахунок цього, охоплювати великий сегмент потенційних споживачів.

Оздоровчу функцію виконує і туризм спортивного спрямування, який займає важливе місце серед інших видів туризму. Основна відмінність цього напрямку туризму від інших полягає в тому, що учасники спортивного туризму найчастіше це люди, які вимагають екстремальних відчуттів, охочих побачити красу дикої природи, випробувати себе або змінити обстановку. Головний акцент в спортивному туризмі робиться на фізичні навантаження і своєрідні емоційні струси.

Найбільш перспективним для України напрямком спортивного туризму виступає водний туризм, адже Україна має понад 70 тис. річок, тисячі озер і водосховищ, її територія омивається двома морями. Існують і підземні водостоки в печерах, які простягаються на сотні кілометрів і майже недосліджені. Українцям відкриваються практично безмежні можливості у розвитку водних мандрівок з Європи через Дунай і притоки Вісли до Дніпра, Дністра, Південного Бугу тощо.

Не гірші можливості відкриває і пішохідний туризм, який охоплює практично всю територію України. Сама назва цього виду туризму вказує на те, що при подоланні маршруту виключається використання транспортних засобів. Погодні умови України дають змогу розвивати пішохідний туризм з березня до листопада. У Криму і Карпатах є можливість проводити походи вищих категорій складності, здійснювати велосипедні подорожі. Однак як і

для багатьох інших видів активного відпочинку, безмежні можливості для велосипедних мандрівок мають правобережні височини. Вже нині їх починають стихійно освоювати не лише вітчизняні, а й зарубіжні туристи. Велосипедні мандрівки Україною є одним з найцікавіших видів активного відпочинку які можуть сміливо конкурувати із спелеотуризмом, адже за кількістю відкритих печер різного типу і величини (1100) Україна є одним із світових лідерів. В Україні нині є чотири основні райони здійснення спелеопоходів: Поділля, Буковина, Причорномор'я та Гірський Крим. Перспективними районами можуть стати Карпати і Волинь.

Поділля, Буковина і Причорномор'я характеризуються переважанням печер горизонтального типу, які належать до різних категорій складності щодо подолання туристичних маршрутів. Більшість печер Криму вертикальні та комбіновані. Таке розмаїття і поєднання грають на руку розвитку спелеотуризму міжнародного значення.

На міжнародну арену має вихід і гірськолижний туризм, який великою мірою відповідає сучасним соціально-економічним реаліям. Він є не лише престижним, а й дає змогу цікаво, винахідливо і корисно для здоров'я проводити вільний час. Крім того, віковий і соціальний діапазон цього виду активного відпочинку дуже широкий. Він доступний малим дітям і пенсіонерам, студентам і олігархам, політикам і домогосподаркам.

Як слушно зазначає Н. Іваницька, «серед пріоритетних напрямів туристичної діяльності варто виділити й діловий туризм [8, с. 29]. Ділові люди, що працюють у різних сферах, зокрема і в науці, чекають від ділових поїздок не тільки укладення нових вигідних контрактів, а й підвищення творчої активності в результаті зміни обстановки і набуття нових незабутніх вражень про країну перебування, які можуть бути забезпечені лише національною специфікою. Відповідно, особливістю України є те, що в ній є багато привабливих місць для розвитку грального бізнесу. В Україні зосереджено чимало територій і об'єктів, які мають значний містичний імідж, демонічну славу по всьому світу. Величезну притягальну силу для ризикованої гри, найбільших на планеті ставок багатих людей з усього світу має Чорнобильська зона і мертве місто, місто-фантом Прип'ять. Психологія багатьох знаменитостей "пан або пропав" теж сприятиме розвитку грального бізнесу в Чорнобильській зоні.

Також в Україні майже по всій території розташовано безліч менших за значенням об'єктів можливого розвитку грального бізнесу уже не зі світовою, а регіональною або загальнодержавною славою. Крім того, соціально-

економічний розвиток України супроводжується постійним зростанням виставково-ярмаркової діяльності. Нині вона не лише сприяє зміцненню міжнародного авторитету держави, розвитку внутрішньої і зовнішньої торгівлі, просуванню вітчизняних товарів на ринки інших країн, а також є одним із видів туристичної діяльності. Більшість відвідувачів виставок і ярмарків не є бізнесменами. Вони приходять сюди як на яскраве шоу, щоб відпочити, набратися нових вражень. Саме це і є головною причиною розвитку міського туризму в Україні, який ґрунтується на потужній природно-рекреаційній та історико-культурній базах. Туристична діяльність у містах країни набуває все більшого поширення. Зростає частка таких міських поселень, де туризм уже нині перетворився на основну статтю фінансування місцевого бюджету. Впродовж останніх років кількість таких міст невинно зростає. Але для підтримки розвитку даного виду туризму необхідне залучення як місцевих, так і державних органів влади.

За словами О. Орленка, «вагома роль у розвитку туристичної галузі належить такій перспективній формі діяльності, як сільський зелений туризм» [9, с. 21], який належить до пізнавальної туристичної діяльності. «Він, як вважає І.В. Семеряк, поступово стає популярним через особливість відпочинку, близькість до народної культури та історії регіону, можливістю провести час серед природи, тощо» [10, с. 305]. З одного боку, сільський туризм здатен приносити значні доходи до місцевих та державного бюджетів, а також безпосередньо населенню, яке здійснює приватну підприємницьку діяльність у цій сфері, за рахунок використання наявного житлового фонду, реалізації продукції особистого селянського господарства, надання інших послуг у цій галузі. З іншого – розвиток сільського зеленого туризму дає можливість вирішувати важливі соціальні завдання. Для цього і була заснована «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму з регіональними відділеннями» [11, с. 186]. Головна мета її діяльності – популяризація відпочинку в українському селі, сприяння розвитку сільської інфраструктури, зайнятості сільського населення, виховання поваги до краси рідного краю, гостинних мешканців сільської місцевості, існуючого культурного та історичного надбання народу, сприяння збереженню навколишнього середовища, захисту прав та інтересів своїх членів. У 18 областях засновані осередки сільського туризму, вони охоплюють різні місцевості від поліських рівнин до карпатських гір.

Для ефективної діяльності сільської туристичної мережі необхідно впровадити добровільну систему сертифікації житла як базового елементу

сільського туризму, забезпечити функціонування інформаційно-туристичних центрів при регіональних осередках сільського туризму, створити прозорий механізм відносин між організаторами, власниками садиб та органами місцевого самоврядування. Матеріальної бази для такого відпочинку вистачає. Нам лише потрібно навчити людей, як надавати послуги і заробляти гроші. А від цього виграють всі: і громадяни, і держава.

Виграшна ситуацію створює і розвиток екологічного туризму в Україні, адже екологічний туризм – це один із видів туризму, який здійснюється в екологічно збереженому людиною природному середовищі з метою пізнання природи і відпочинку. Він ґрунтується на природних багатствах, любові до природи, бажанні її пізнати з метою захисту і примноження біологічного різноманіття.

У Всесвітній туристичній організації (ВТО), до екотуризму зараховують не лише мандрівків стосовно недоторканих природних територій з метою споглядання ландшафтів і милування ними, а й ознайомлення з сучасними та історичними цінностями, які трапляються під час подорожі. Серед історичних цінностей в Україні можна побачити багато релігійних пам'яток, що призвело до розвитку релігійного туризму, який окрім суто пізнавального має і виховне, місіонерське значення. Приїжджаючи до діючого монастиря, туристи, паломники потрапляють у своєрідний замкнутий світ спокою, краси, молитви, духовності, своєрідного відсторонення від мирської суєти. Зростає чисельність людей, які приїжджають до монастирів України хоча б раз на рік з метою відновлення чи корекції власних життєвих намірів, рішень, здійснення сповіді, відпущення гріхів тощо. Для багатьох людей відвідування святих місць примушує замислитися над сутністю людського існування у світі, визначити свою роль і місію в житті суспільства. Сприяє цьому і комплекс природних умов і ресурсів України, які надають можливість для розвитку найрізноманітніших видів і напрямів туризму не тільки національного, а й світового масштабу. Особливо великі перспективи розвитку лікувально-курортного, спортивного, пізнавального та ділового туризму. Часто вони повністю переплітаються і доповнюють один одного. Та не слід забувати, що, як стверджує Д.І. Соловійов, «динамічний розвиток туризму залежить від сприйняття на рівні держави важливості туризму та використовуваних важелів державної підтримки. За рекомендаціями Всесвітньої туристичної організації сучасний стан розвитку туризму передусім потребує державної підтримки, а вже потім

приватного сектору. Сприяння розвитку туристичної сфери повинно здійснюватися з урахуванням його місця в економіці країни» [12, с. 71].

В свою чергу Г. Бак вважає, що «розвиток туристичного бізнесу можливий тільки на основі впровадження нових ідей, удосконалення процесів виробництва товарів і послуг, розширення їх асортименту» [13, с. 154].

Висновок. Для успішного здійснення даних завдань є необхідність у відповідному законодавчому регулюванні туристичного бізнесу, забезпеченні значних фінансових ресурсів для функціонування туристичної галузі, розвитку та розширення взаємозв'язків з іншими країнами у сфері туризму. Крім того, для ефективного функціонування туризму необхідно здійснити обґрунтований вибір перспективних напрямів розвитку туристичного бізнесу, в основу якого має бути покладена їх рентабельність, соціальна та культурна значущість.

Література

1. Воскресенский В.Ю. Международный туризм. Учеб.пос. / В.Ю. Воскресенский – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 255 с.
2. Биржаков М.Б. Введение в туризм (3-е изд.) / М.Б. Биржаков – Москва – Санкт-Петербург: «Издательский дом Герда», 2002. – 320с.
3. Богданова Ж.А. Поняття та види туристичної діяльності в Україні / Ж.А. Богданова // Вісник ЖДТУ. Сер.: Економічні науки. – 2009. – № 4 (50). – С. 194–197.
4. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.
5. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П.О. Масляк. – К.: Знання, 2008. - 343 с.
6. Момот Т.В. Основні напрями формування ринку туристичних послуг / Т.В. Момот // Економіка. Управління. Інновації. – 2009. – № 1. – С. 169–177.
7. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К.: Київський університет, 2001. – 395 с.
8. Борисов К.Г. Международный туризм и право: Учеб. пособ. / К.Г. Борисов. – М.: НИМП, 1999. – 410с.
9. Орленко О. Сільський туризм: рекомендації по розвитку / О. Орленко // Новини туристичного бізнесу. – 2003. – №1(2). – С.21–22.
10. Семеряк І.В. Сучасний стан туристичної діяльності в Україні та Львівській області / І.В. Семеряк // 69-та студентська науково-технічна конференція: секція "Економіка і менеджмент": збірник тез доповідей. – Національний університет "Львівська політехніка". – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. - С. 305-308.
11. Масляк П.О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П.О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
12. Соловійов Д.І. Аналіз тенденцій розвитку туристичної сфери України та науково-методичні напрями вдосконалення її державного регулювання / Д.І. Соловійов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010 – №1, (9) – С. 70–73.
13. Бак Г. Впровадження інновацій у сфері туризму / Г. Бак // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія / редкол.: В.Я. Брич, О.В. Заставацька, С.І. Іщук [та ін.]. – Тернопіль : Тайп, 2010. – Вип. 2 (28). – С. 152–156.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЦЕВ

Р. Драпушко

Анализируются направления туристической деятельности Украины в период получения и развития независимого государства; автор подчеркивает высокий туристический (природный, культурный, исторический и т.д.) потенциал Украины, настрой украинцев на взаимодействие и взаимное познание с другими народами и культурами; среди основных направлений выделяется и анализируется водный туризм, спортивный туризм, рекреационный туризм и т.п., в свою очередь позволяет предоставлять оздоровительно-лечебные услуги разного характера и в связи с этим, охватывать большой сегмент потенциальных потребителей.

Ключевые слова: человек, культура, туризм, ценности взаимодействия, условия и возможности туризма.

MAIN TRENDS OF MODERN UKRAINIAN TOURISM

R. Drapushko

The article analyzes the trends of tourism in Ukraine during process of gaining and building an independent state; the author emphasizes the high tourist (natural, cultural, historical, etc.) potential of Ukraine, readiness of Ukrainians for cooperation and mutual knowledge with other peoples and cultures; Among the main areas authors singles out and analyzes water tourism, sports tourism, recreational tourism, etc., which in turn makes it possible to provide health and medical services of diversified nature and in connection with this, to cover a large segment of potential consumers. Ecological tourism is a type of tourism that is carried out in an environment preserved by human with the aim of understanding the nature and recreation. It is based on natural resources, love of nature, the desire to understand it in order to protect and increase biological diversity. The tourist activity in cities of our country is becoming more common. There is a growing proportion of urban areas, where tourism has now become a basic point of funding local budget. In recent years the number of such cities is constantly increasing. But to support the development of this type of tourism there is a need to attract both local and state authorities. For successful implementation of these tasks there is a need for appropriate legislation regulating the tourism business, providing significant financial resources for the functioning of the tourism industry, development and expansion of relationships with other countries in area of tourism. In addition, for the effective functioning of tourism it is necessary to make reasonable choice of perspective directions of development of tourism, which must be based on their profitability, social and cultural significance.

Key words: human, culture, tourism, values of interaction, the conditions and opportunities of tourism.